

Pavel Koblasa

Rodinný archiv Paarů ve Vídni

Knížecí rodina Paarů pochází původem z italské Lombardie, kde jsou její předkové podle legendy zmiňováni již ve 12. století, spolehlivě jsou doloženi ovšem až v polovině století patnáctého, kdy žil Zenio Scurino. Rodové jméno bylo později odvozeno od císařem darovaného hradu a městečka de Paare. Jejich společenský vzestup souvisel především se získáním úřadu nejvyššího poštmistra jak v oblasti Svaté říše římské, tak i v Čechách, Uhrách a některých rakouských zemích. Podnikání v oblasti poštovníctví Paarům přinášelo nemalé zisky a brzy se propracovali k předním šlechticům habsburského soustátí.

Jan Václav hrabě Paar (1719-1792) byl v roce 1769 císařem povýšen do stavu říšských knížat. Jeho plný titul zněl: „*Jan Václav, Svaté říše římské kníže von Paar, svobodný pán na Hartbergu a Krottensteinu, pán panství Bechyně, Kardašovy Řečice, Zdechovic, Jeřic, Veselí a Vršovic v Čechách, dále Hartbergu a Steinu ve Štýrsku, velkokřížník řádu svatého Štěpána, Jeho královského apoštolského Veličenstva skutečný tajný rada, komoří, nejvyšší říšský dvorský poštministr a vrchní poštministr v dědičných zemích etc. etc.*“

Knížecí titul zůstal dědičně vyhrazen vždy jenom pro prorozeného syna, a tudíž šéfa rodu, všichni ostatní Paarové se museli nadále spokojit s hraběcím titulem.

Po Janu Václavovi následovali jako představitelé knížecího domu Václav (1744-1812), Jan Karel (1773-1819), Karel (1806-1881), Karel (1834-1917, viz fotografie), Alfons (1903-1979), Alfons Václav (*1932). Mezi jejich manželkami nechyběly členky předních magnátských rodin jako Esterházy, Pallavicini či Liechtenstein.

V Čechách náleželo do majetku Paarů nejprve na počátku 17. století několik drobných statků v Žateckém kraji. Jan Leopold hrabě Paar (1693-1741) díky sňatku s Marií Terezií hraběnkou Šternberkovou získal významné državy Bechyni, Smiřice, Vysoké Veselí a Vršovice. Během 18. století Paarové přikoupili anebo zdědili Zdechovice (1722), Velké Jeřice (1748), Kardašovu Řečici (1768), Pluhův Žďár (1793) a Nusle (1794), v Praze jim za palác sloužil po několik let známý dům Platýz stojící na dnešní Národní třídě. Roku 1806 ještě v Čechách přibyl statek Dražič a 1825 panství Opařany.

Počátkem 20. století Paarové vlastnili v Českém království panství a statky o úhrnné výměře 14.202 hektarů. Konkrétně se jednalo o Bechyni, Dražič, Vysoké Veselí, Kardašovu Řečici, Opařany, Pluhový (dnes Pluhův) Žďár a Volanice. Hlava rodu, kníže Karel Paar, sídlil ve Vídni (Wollzeile 30), v létě pobýval převážně na Bechyni a v Kardašově Řečici. Přestože Paarové se orientovali výrazně pročesky, poměrně tvrdě dolehla na jejich državy poválečná pozemková reforma, která například zcela zlikvidovala druhé největší panství Kardašovu Řečici.

Rovněž v letech 1938-1939 zastával kníže Alfons striktní pročeská stanoviska, což mu přivodilo později mnoho problémů ze strany německých okupačních úřadů. Brzy po nástupu komunistů k moci v Československu přišla knížata Paarové i o zbytek majetku v Čechách, nicméně po roce 1989 se dočkala restitucí. Hlava rodu žije nyní ve Švýcarsku, další členy rozvětvené rodiny bychom našli také v Rakousku anebo v Itálii.

Paarové coby významná rakouská dvorská šlechta zanechali po sobě značné písemné dědictví. V Čechách jsou uchovávány jejich písemnosti na zámku v Jindřichově Hradci, přesněji v jindřichohradecké pobočce Státního oblastního archivu v Třeboni. Nalezneme tady následující fondy – rodinný archiv Paar (1421-1948), ústřední kancelář (1848-1933), hlavní pokladna (1852-1928), účetní revize (1826-1928), velkostatek Bechyně (1490-1948), velkostatek Dražič (1872-1924), velkostatek Kardašova Řečice (1627-1928), velkostatek Kumburk (1625-1710; nebyl paarským majetkem, dotyčné písemnosti Paarové obdrželi jako součást šternberského dědictví), velkostatek Opařany (1477-1932), velkostatek Smiřice (1699-1799), velkostatek Velké Jeřice (1760-1879), velkostatek Vysoké Veselí (1689-1931), sbírka Cizí panství a místa (1580-1876), sbírka Cizí rodiny (1670-1860).

Mimo území našeho státu se nacházejí dokumenty vztahující se ke knížecímu rodu Paarů ve Vídni. Tamější Rakouský státní archiv (Österreichisches Staatsarchiv, oddělení Allgemeines Verwaltungsarchiv) pečuje o fond s označením „Familienarchiv Paar“. Tento archivní fond obsahuje 273 kartonů spisů, přičemž knihy jsou rovněž uloženy v kartonech. Fond není uspořádán a orientace v něm není jednoduchá. Pouze pro prvních 57 kartonů existuje velmi podrobná kartotéka, v níž je popsána každá jednotlivina podle jednotlivých kartonů. Pro další materiál již žádná archivní pomůcka není k dispozici. Fond se nachází v poměrně uspokojivém stavu, některé dokumenty byly v minulosti dokonce restaurovány. Nicméně několik kartonů bohužel obsahuje značně poškozené archiválie, vyskytují se zde různé plísně.

Pokud se někdo zajímá o Paary z hlediska genealogického, ve Vídni bude nejspíš zklamán, protože až na několik úmrtních oznámení a projednávání pozůstalostí zde nenajde prakticky žádnou osobní písemnost. V rodinném archivu Paarů uloženém v Rakouském státním archivu převažují materiály vztahující se k fungování pošty na území podunajské monarchie, zejména v Uhrách.

Namátkou lze jmenovat přehledy pošt v Uherském království, seznamy poštovních úřadů, cirkuláře, Postjournaly, korespondenci ohledně obsazování a propůjčování poštovních úřadů, poštovní účty, materiály k válečné poště, materiály ke zřízení pošt, smlouvy s poštovními úřady, projekty poštovních cest, popisy pošt, hlášení škod v poštovníctví, akta ke sporům o poštu mezi Paary a Taxisy, cestování členů panovnického domu, přehledy cestovních nákladů, přehledy výnosů z pošty, korespondenci s císařem ohledně pošt ad.

Další významnou skupinou písemností zde uložených jsou nejrůznější materiály hospodářského rázu. Jedná se o korespondenci vrchnosti s hospodářskými správci na jednotlivých panstvích, soubory hospodářských zpráv z jednotlivých statků, různé rejstříky produktů, popisy knížecích nemovitostí ve Vídni, Praze a Hütteldorfu, nepřeborné množství účtů a účetních příloh pro české državy (Bechyně, Nusle, Vršovice, Zdechovice, Smiřice), kvitance pro řemeslníky za odvedenou práci, penzijní záležitosti paarských zaměstnanců, účty k chodu knížecí kuchyně, osobní účty knížete, přehledy dluhů ad. Další skupiny dokumentů tvoří materiály ke státní loterii s různými doklady, spory o rodinné dědictví či úvahy na různá témata. Nutno ovšem podotknout, jak už bylo výše zmíněno, že materiál je uložen naprosto chaoticky, tudíž můžeme najít v jednom kartonu jednotliviny ze všech zmíněných oblastí, tj. k poště, hospodaření či chodu paarské kuchyně. V kartonu číslo 150 nalezneme i nákresy a plány. Všechny se vztahují k poštovníctví, např. mapa pošt v Banátu, mapa poštovních cest v horních Uhrách. Stavební plány můžeme dohledat v kartonu číslo 1.

Časově je fond „Familienarchiv Paar“ vymezen léty 1605 a 1930, nicméně dominují spisy pocházející z druhé poloviny 18. a z první poloviny 19. století. V novější době se podařilo rakouským archivářům obohatit paarský archiv nákupem čtyř knih (Obriste HofPost Amts Raittung 1663-1666, Obriste HofPost Amts Raittung 1672-1674, Hof-Commissiones in Postamtsachen 1720, Fürst Paar'sche Hauptkassa-Rechnung für das Jahr 1850).